

Læseprøve

UDEN FOR RAMPELYSET

...Marianne K. Mogensens beretning om en orm...

Jan
Brunchmann

Vi købte vores lille rækkehus af en meget flink dame, der hed Marianne K. Mogensen. Nogle uger efter overtagelsen fandt jeg en bunke papirer i kælderen. På den forreste side stod der: 'Beretning om en orm'. Jeg har prøvet at få fat i Marianne for at høre, hvad jeg skulle gøre med den, men hun er tilsyneladende forsvundet. Hun har i hvert fald forladt landet. Hendes børn har jeg heller ikke kunnet finde frem til, men det er nok noget med efternavnene. Så er jeg ikke gået videre i min eftersøgning.

Det kan dog ikke være mange år siden, hun skrev beretningen. Jeg ved ikke, hvem den er skrevet til, men jeg kunne ikke dy mig for at læse den, og jeg synes, at vi er mange, der kan lære noget af den. Så her kommer Marianne K. Mogensens beretning.

Jan Brunchmann

Beretning om en orm

Vi tænker nok ikke så ofte over, hvor stærke kræfter der slippes løs, når en lille gruppe mennesker er intenst sammen omkring løsningen af en opgave. Og kan man forestille sig et tydeligere eksempel, end når en trup af amatører på nogle få uger skal skabe et kreativt resultat: en teaterforestilling.

Det kan godt gå hen og ende lykkeligt. Det gør det heldigvis ofte. Men det kan også gå grueligt galt. Det gør det jævnligt. Det gjorde det i vores tilfælde. Alligevel, at det skulle ende med, at en af os blev myrdet, og at en anden af os var skyldig, det havde jeg aldrig forestillet mig. Og bestemt heller ikke den betydning, det skulle få for mig selv; på ondt – og godt.

Men det var først meget senere. Det begyndte med opsætningen af *Mordet i Biblioteket*, det var der, grunden til det hele blev lagt. Det var der, de begivenheder fandt sted, der kom til at påvirke mange af os resten af vores liv. Det var der, ormen krøb ind i æblet.

Men nu foregriber jeg begivenhederne...

Indtil mailen fra Caroline dumpede ned i min indbakke på computeren, levede jeg et roligt liv, helt uden drama. Jeg levede fra dag til dag. Glædede mig over, at mine børn klarede sig godt, sørgede ind imellem lidt over min afdøde mand, trøstede mig så med mit arbejde, som jeg havde det godt med. Nød for så vidt mit næsten-alene-liv; sønnen var allerede flyttet, datteren så jeg sjældent, selvom hun teknisk set stadig boede hjemme; en kæreste var der ikke. Til gengæld var der fred.

Jeg gik sjældent i teatret men læste mange bøger. Fulgte kun med i nyhederne på overskriftsniveau. Havde nogle få, gode venner, som jeg sås med i ny og næ. Det lyder måske kedeligt, men det passede mig faktisk fint, og den ene dag tog ligesom den anden.

Og så var det, at mailen fra Caroline kom. Den lød:

Hej gamle skuespillerkollega,

Nu er det 33 år siden, Mordet i Biblioteket løb af stablen. Det er ganske vist ikke noget rundt tal, men jeg fik lyst til at se, om jeg kunne samle nogen af de gamle med-skuespillere til et lille komsammen, en "Genforening". Jeg har skrevet til dem, jeg kunne finde, men hvis du kender nogle af de andre, så vær sød at sende videre til dem. Når tilstrækkeligt mange har meldt tilbage, kommer der besked ud om hvor og hvornår.

De kærligste teaterhilsner, Caroline.

Jeg kan ikke påstå, at jeg havde gjort meget for at følge med i, hvordan det var gået mine med-skuespillere, som Caroline kaldte dem. Jeg havde ikke selv spillet mere amatørteater efter *Mordet i Biblioteket* og i stedet fokuseret på uddannelse og karriere, og snart efter også på mand og familie. Jeg havde godt nok set lidt om både Carsten og Marie i aviserne, og jeg havde selvfølgelig ikke kunnet undgå at se, at Morten havde drevet det ganske vidt. Men de andre var forsvundet lidt i fortidens tåger.

Jeg kunne dog huske nok til at se, at der manglede en del navne. Caroline havde været dygtig til at finde mailadresser og måske kunne hun bare ikke finde flere af os. Men Morten var en af dem, der ikke var på adresselisten. Ham skulle hun ellers nok kunne finde frem til. Enten var han inviteret specielt. Eller også var han bevidst *ikke* inviteret. Jeg valgte at lade det spørgsmål ligge og meldte bare tilbage, at jeg naturligvis var klar til at stille op – og til at hjælpe til, hvis det skulle være.

To uger senere kom der endnu en mail fra Caroline – med tid og sted, og SU. ”Genforeningen” var en realitet. Denne gang var mailen personlig og altså kun adresseret til mig, og jeg kunne ikke se, hvem der ellers kom. Jeg var sikker på, at det var helt bevidst.

Der var endnu 10 dage til, at dagen oprandt. Som det var mig for vane fra mit arbejde, tænkte jeg, at jeg hellere måtte forberede mig til denne ”genforening” og læse op på, hvad der egentlig skete dengang.

Så jeg fandt min gamle dagbog frem fra kælderen, og også en udgave af manuskriptet til det stykke, vi satte op, *Mordet i Biblioteket*.

Med dagbogen i hånden har jeg kunnet rekonstruere mange af hændelserne. Nogle steder har jeg måske været lidt langt fremme med, hvad jeg kunne have vidst, men det tager jeg som min ”kunstneriske” frihed. Det vigtige for mig er, at min beretning om, hvad der skete, giver det bedst mulige indtryk af, hvordan det gik til. Jeg har prøvet at gøre fortællingen så levende, som muligt; derfor har jeg heller ikke reflekteret over tingene undervejs.

Jeg har desuden indsat nogle uddrag af manuskriptet på steder, hvor det på den ene eller anden måde belyser det, der skete.

Det var i 1974, vi satte *Mordet i Biblioteket* op på vores amatørscene, og mine optegnelser starter ved det første stormøde.

DEL I

1.

Ved det første stormøde mødte alle amatørteatrets aktive deltagere i efterårsforestillingen – skuespillere, lysmænd, lydmand, scenefolk osv. – den eneste betalte deltager i festlighederne: instruktøren (selvom det mere var en symbolsk betaling end en hyre, der svarede til indsatsen).

Datoen var den 5. oktober. I modsætning til mange andre amatørteatre, havde vi en intens 7 ugers periode, hvor det hele foregik. Der var 45 dage til premieren. I den periode skulle vi fra et ufærdigt manuskript til en færdig forestilling. Det kunne nok kun lade sig gøre, fordi de fleste af os var barnløse og studerende.

Mødet foregik i det store øvelokale, som vi kaldte det.

Instruktøren rejste sig fra sin stol og så alvorligt på os raden rundt.

”Det eneste, der ligger fast, er, at den 19. november klokken 20.00 starter forestillingen. På det tidspunkt er alt klar, og alle er i topform til at yde deres bedste.”

Instruktøren, Jens, var betydeligt ældre end os andre, og selv (en lettere afdanket) skuespiller, som havde gjort en tålelig, om end på ingen måde glørværdig, karriere på egnsteatrene. I de senere år havde man dog næsten intet set til ham. Alligevel gjorde hans første replik et vist indtryk på de tilstedeværende.

De fleste havde prøvet det før og hver gang været dybt forundret over, at det faktisk *var* sådan: på det annoncerede tidspunkt for stykkets begyndelse, hvor tilskuerne, normalt overvejende den nærmeste familie og venner til dem, som optrådte, sad forventningsfulde i salen og tæppet gik fra, så klappede stort set alting – endogså publikum – og stykket blev spillet nogenlunde efter hensigten.

De få nye lod sig inspirere af de andres reaktion og så passende andægtige ud.

Det var det allerførste møde for de fleste, og kun forfatterne og instruktøren vidste, hvad stykket egentlig gik ud på. Til optagelsesprøverne havde vi ikke brugt tekster fra stykket, kandidaterne havde selv valgt, hvad de gerne ville fremføre. De udvalgte havde fået besked om, at de var blevet *skuespillere*, men intet om, hvad de skulle spille, eller hvilke roller, der var i stykket. Nu skulle vi have at vide, hvad stykket gik ud på, og hvem der havde fået hvilke roller. Det eneste, vi havde hørt, var, at det var et nyskrevet stykke. Det var efterårsforestillingen ofte. Teatret havde sit eget lille hold af forfattere, og de skrev en enkelt forestilling per år. Mere kunne ikke nås, og mere kunne teatret nok heller ikke bære, det var nødvendigt med kendte stykker også.

Instruktøren fortsatte:

”Det er tredje gang, jeg instruerer her. Og tredje gang, at stykket ikke er færdigt til tiden. Men forfatterne lover mig, at det er lige rundt om hjørnet. Og det ser faktisk rigtig godt ud. Men det kommer jeg tilbage til. Lad mig først præsentere jer alle for skuespillerne ... Nej, lad os først høre lidt om stykket. Jørn, vil du fortælle? ...”

Jørn, hovedforfatteren, rejste sit lange, leptosome legeme og strøg håret tilbage med hånden på sin karakteristiske, ivrige måde.

”Jo, det er et drama – et krimi-drama... ”

”En krimi-komedie”, mumlede Erling, den anden af de tre forfattere. Instruktøren kiggede strengt på ham. ”Spørgsmål og kommentarer tager vi lige om lidt.”

”Et krimi-drama med indlagte monologer og dialoger om de vigtige ting i tiden”, fortsatte Jørn. Instruktøren afbrød ham, tilsyneladende allerede utålmodig.

”Tak, Jørn. Jeg overtager lige selv og sætter scenen. Altså, kort fortalt: Hele stykket foregår i samme kulisse, endda en kulisse, der er behagelig at se på, og hvor der kan gemme sig mangt og meget: Et bibliotek. Et bibliotek på et fornemt gammelt gods. Der

er inviteret et antal gæster, eller rettere, den gamle enke på godset har gjort det. Ingen ved vist helt hvorfor. Endnu.

”Når tæppet går op, ligger der et lig under et bord på venstre side af scenen – i kongesiden for feinschmeckerne. Det er liget af den gamle dame, enkefruen. Derfra handler stykket så i bund og grund om opklaringen. Med diverse dagsaktuelle og almengyldige indslag, som Jørn siger.

”Og så er der en meget overraskende slutning. Desværre ved jeg ikke, hvad den går ud på, for den er ikke færdig endnu, og forfatterne vil ikke fortælle os det, før de har den helt på plads.

”Men nu kan I selv se på det. Der ligger manuskripter i bunken på bordet derovre, og vi har vist det meste med, undtagen altså den sidste scene i anden akt.” Det var en sandhed med modifikation, men med undtagelse af slutningen, som helt manglede, var det måske mere ændringer end egentlige tilføjelser, der stadig udestod.

”Lad os tage et kvarters pause. Bagefter vil jeg tildele skuespillerne deres roller og tage lidt spørgsmål og svar, før vi går i gang med det egentlige arbejde.”

Der blev almindelig valfart til bordet med manuskripterne. Kristine snublede på vej derhen og havde nær væltet bordet. Men Anders fik hende grebet, så vi slap med rystelsen. Man tog for sig. Bunken med manuskripter var væk på et øjeblik.

Så gik mange ind i de andre lokaler eller ud i gården for at ryge, medens de studerede manuskriptet. Det var før alle rygeforbudde, men instruktøren var allergisk og tillod ikke, at der blev røget, hverken på scenen eller i de rum, som han arbejdede i.

Et kvarter efter begyndte man igen at samles i den store øvesal. Instruktøren stod klar og ventede, til de sidste var på plads.

”Velkommen tilbage. Jeg synes bestemt, at jeg sagde et kvarters pause, og nu er der gået 25 minutter, siden jeg sagde det. Lad gå for denne gang, men lad det ikke ske igen.”

I ægte lederstil satte Jens sig prompte i respekt – eller forsøgte i hvert fald på det. De fleste så ud til at tage irttesættelsen med knusende ro. Efter en kunstpause, hvor han så hvast ud over forsamlingen, fortsatte han:

”Vi har jo haft vores sædvanlige optagelsesprøve, så I ved hvem af jer, der har fået en rolle. Og allerede her skal der lyde et særligt ’velkommen’ til den eneste nye: Caroline.” Jens smilede hen mod Caroline. ”I kan måske nu også gætte hvilken rolle, I har fået. Hvis ikke, så får I det at vide om et ganske kort øjeblik. Men husk, at I er stadig på prøve. Det kan blive lavet om, så I må gøre jer fortjent til den rolle, som I – forsøgsvis – er tildelt.

I kan se personerne på side 1 i jeres manuskripter.” Han viftede med et stykke papir, som muligvis var første side i manuskriptet:

Personerne

Mesterdetektiven (MD)	– <i>en detektiv, som nogen, ikke mindst han selv, mener er mesterlig</i>
Arnold von Meisner	– <i>herremand på godset Meisnerborg</i>
Kirsten von Meisner	– <i>Arnolds hustru</i>
Onkel O (Oscar)	– <i>tvivlsomt familiemedlem</i>
Tante T (Thyra)	– <i>Onkel O's kone (men ikke mindre tvivlsom af den grund)</i>
Kusine K (Karin)	– <i>utvivlsomt familiemedlem, men hvordan lige?</i>
Fætter B (Bertil)	– <i>tvivlsom i det hele taget</i>
Clausen	– <i>Butler (med stort B)</i>
Marie	– <i>ung pige i huset</i>
Aurelia von Meisner	– <i>afdød</i>
Advokaten	– <i>en advokat (og som sådan nogle jo er)</i>

”Morten”, fortsatte instruktøren, ”det vil næppe komme som den store overraskelse for dig, at du skal spille hovedrollen som Mesterdetektiven.” Morten viste antydningen af et smil, men heller ikke mere.

”Anders, du får fornøjelsen af at spille Arnold. Den rolle burde faktisk ligge lige til højrebænet for dig. Jeg har store forhåbninger.” Arnold vred sig lidt, som han altid gjorde, når han blev omtalt. Generthedens lyste ud af ham. Nogle opfattede det som arrogance, når han satte et skævt smil på sit aflange ansigt, men det var det slet ikke.

Instruktøren gik videre. ”Arnold har brug for en, der kan holde ham i tømme. En, der kan opføre sig ordentligt. Den rolle har jeg tiltænkt dig, Anne.” Anne kiggede op fra manuskriptet. Hun nikkede, men viste ellers ingen synderlig reaktion. Men da Anders smilede til hende, sendte hun ham et stort smil tilbage.

”Onkel O. Lidt af en gammel gris, på sin egen mere eller mindre charmerende måde, så vidt jeg kan se. Jeg tænkte, det lige var noget for dig, Erling.”

Erling rynkede brynene. ”Men jeg er jo forfatter...”

”Indrøm det: du har i virkeligheden skrevet den rolle til dig selv!” afbrød Jens. ”Og er I ikke *liiige* ved at være færdige med manuskriptet?!”

”Jo, selvfølgelig, men...”.

”Ikke noget men!”, afbrød Jens. ”Jeg havde egentlig tænkt mig, bare for at drille dig, at give rollen til Niels, men han har meldt fra. Så jeg synes, du skal tage udfordringen, Erling.” Erling sagde ikke mere. Vi andre var godt tilfredse, vi kendte Erling som en habil og lun skuespiller.

Jens gik videre. ”Tante T. T for Thyra... Kristine?” Kristine nikkede næsten umærkeligt og rødmede en lille smule. ”Ja, jeg kan ikke sige så meget om din rolle, for den er vist heller ikke helt pudset af endnu.” Han kiggede olmt på Jørn.

”Og Jørn, medens vi er ved dig, så mangler vi en til at spille Advokaten. Det er en ganske beskeden rolle, så den kan du passende tage dig af.” Det så ud til at passe Jørn udmærket.

”Hvor kom vi til. Jo, Kusine K. Smuk, dejlig, kvik. Caroline, den er som skrevet til dig, den rolle”. Det var nok snarere omvendt, at Caroline passede fint til den rolle, i hvert fald hvad udseendet angik. Og det var nok derfor, hun var blevet optaget, selvom hendes præstation ved optagelsesprøven ikke ligefrem havde været fremragende. Men det blev tilskrevet nervøsitet på typisk mandlig facon.

”Fætter B. Irriterende, små-dum, lapset. Jeg kan jo ikke sige, at den på samme måde synes at være skrevet til dig, Robert. Men med dit talent er jeg sikker på, at du kan få det værste ud af den,”

smilede han. Det var svært at sige, om det rent faktisk var en slags kompliment til Robert, der før havde vist gode evner på scenen, eller om det var Jens' mening om Robert, der sneg sig ind. Robert valgte at opfatte det som det første og smilede.

Jens vendte sig mod Marie, der som altid så sød og genert ud.

”Marie, min søde” (ja, han var lidt familiær til tider, den gode Jens), ”du skal minsandten også hedde Marie på scenen. Og yndig bliver du i det stuepige-kostume, jeg forestiller mig.” Marie vendte øjnene mod himlen men sagde ikke noget.

”Og endelig Marianne, nu kender du så din skæbne,” sagde han og nød sin egen spidsfindighed. ”Men jeg kan love dig, at der er et par scener, hvor du får lov til at være i live.” Han smilede bredt. Jeg smilede tilbage. Det var ikke nogen stor rolle at spille Aurelia, det ville være synd at sige; men jeg var heller ikke nogen stor skuespiller. Desuden passede det mig udmærket. Hvad jeg holdt mest af, var at befinde mig lidt i baggrunden og betragte det, der skete omkring mig. Og da jeg så manuskriptet forstod jeg, hvorfor Jørn opfordrede mig til at gå til optagelsesprøve, og hvorfor jeg blev valgt. Jeg passede faktisk godt til den rolle. Ligesom der havde været en passende rolle til mig de forudgående år også. Nogen tog sig af mig, tænkte jeg.

Jens gik videre:

”Og så skal jeg præsentere jer for Lisbeth. Hun er vores nye suffløse og vil være en del af skuespillergruppen. Sig pænt goddag til Lisbeth.” Vi sagde hej og nikkede til Lisbeth, som var en lille, spinkel og museagtig pige, og som så meget genert og utilpas ud i rampelyset.

”Sig noget,” sagde Jens, og Lisbeth sagde ”Tak fordi jeg må være med” med en meget spinkel og fin stemme. Ikke nogen typisk suffløse-stemme, men det var nok genertheden, tænkte jeg. (Det var det ikke.)

Jens kiggede sig tilfreds omkring. ”Ja, det var så sådan set det hele.”

”Jamen hvad med butleren – Clausen?” lød det forsigtigt fra Anders.

”Åh ja, det er ikke helt på plads endnu,” svarede Jens, ”men jeg har en i kikkerten. Jeg har styr på det. Det kommer jeg tilbage til. Altså, første læseprøve i morgen klokken otte. Hele stykket – jeg læser butleren. Og på mandag gennemgår vi stykket i teknikken, så jeg vil bede om, at lyd, lys, regi og kostumer er her – klokken syv. Indkalder du, Lars?”

Lars nikkede. Lars var vores ”direktør”. Han sagde normalt kun noget, når han var nødt til det. Men det lykkedes ham alligevel at styre foretagendet ganske succesfuldt.

”For resten,” sagde Jens så, ”vil Lars gerne have lov til at sige et par ord. Lars?”

I år skulle altså være anderledes. Lars rejste sig og sagde:

”Jeg vil blot minde om, at vi har et lille *fællesskab*, som vi skal sætte pris på og værne om. Der bliver problemer undervejs, det gør der altid, og vi skal bruge fællesskabet til at overvinde problemerne. Vi skal støtte hinanden og se igennem fingre med de fejl, der begås – fra alle sider, formodentlig. Så får vi den bedste forestilling ud af det, og vi får hver især den bedste oplevelse ud af det også. Og det er jo det, vi er her for.” Han gjorde en kort pause. ”Så jeg håber, at vi alle kan nulstille og starte på en frisk.” Han tøvede et øjeblik. ”Det var vist bare det, jeg ville sige.”

Det var atypisk for Lars at stille sig frem, men året før var ikke gået så godt på den sociale front, så det var utvivlsomt derfor, han kom med sit indspark.

”Tak for de ord, Lars. Jeg kan kun være enig. Bortset fra at vi trods alt først og fremmest er her for at lave en god forestilling og give publikum en god oplevelse,” sagde Jens med et smil. Lars så lidt pikeret ud over, at Jens på den måde tog pointen ud af hans lille opsang.

”Og så er der vel bare tilbage at sige: Tak for i dag.”, sluttede Jens, hvorefter han straks rejste sig, tog frakken over armen og forlod lokalet.

Der blev ikke noget med spørgsmål og svar. Pludselig var han væk. Ingen nåede at reagere, ikke engang Morten, som ellers altid var god for en skarp bemærkning.

Vi småsnakkede lidt, men der var ingen, der kommenterede på valget af skuespillere til de forskellige roller eller på Lars' lille pep-talk. Der var til gengæld mange bud på, hvem der ville komme til at spille Butleren (men ingen, der ramte plet). Enkelte beklagede sig over, at vi ikke anede, hvor færdigt, eller ikke, stykket egentlig var. Jørn smilede og gled af på spørgsmålet. Den usikkerhed blev hængende i ganske lang tid.

Sven sad og skulede lidt over, at han slet ikke var blevet nævnt. Ikke fordi han ville være skuespiller, for det ville han absolut ikke. Men han var den tredje forfatter, og han syntes også, at han lige skulle præsenteres.

Men det var ligesom for sent nu, og kort efter brød vi alle op og gik hjem for at studere manuskriptet nærmere.

*

Det ”teater”, vi havde til rådighed, lå i Brønshøj i området omkring Rymarks Allé. Området blev af de lokale kaldt for Rymarken, og derfor kom vores lille teater, og vores lille trup, til at hedde Rymarkens Amatør Teater.

Vi havde mange diskussioner om navnet og, ikke mindst, dets forkortelse, R.A.T. Men det blev nu ved med at hedde Rymarkens Amatør Teater.

Teatret var etableret i en nedlagt biograf. Der skulle egentlig have været en Irma butik, men Irma fandt heldigvis en bedre placering i området, og en ildsjæl og en velvillig kommune førte til, at den gamle biograf blev til hjemsted for vores teatertrup.

Der var ikke så højt til loftet, at vi for alvor kunne have kulissestykker og ting, der kunne sænkes ned. Men der var fra starten en scene, og det gjorde ombygningen meget mere enkel og elegant. De oprindelige dimensioner blev bevaret, og den smukke arkitektur og udsmykningen af loft og vægge fra biografens velmagtsdage gav

vores teater en behagelig og ”kulturel” fremtræden: En hængende, tæppeagtig anordning i loftet og træbeklædte vægge.

Kun skæmmedes teatersalen af de talrige projektører og lamper af forskellig art, der hang ned fra loftet på metalstativer i tre rækker. Men vores lysfolk insisterede på, at ikke en eneste af lysgiverne kunne undværes.

Vi havde skabt lidt bedre plads mellem stolerækkerne, men der var alligevel plads til omkring et hundrede tilskuere. Så på en god aften var der virkelig stemning i teatret. Vi beholdt de gamle sæder. De var ikke luksuøse med deres klap, der kunne slås ned, når man skulle sidde, men de var absolut mere behagelige at sidde i end de stole, vi kunne stille frem, når vi optrådte på skolerne en gang imellem, og de passede godt ind i rummets stemning.

Bag selve teatersalen var der et stort rum. Vi kaldte det ”Den store øvesal”, selvom der i virkeligheden slet ikke var andre ”sale” at øve i. Nogle kaldte det ”lageret”, for det var det rum, Irma havde tænkt sig, skulle være lager. Der var også nogle mindre lokaler langs siderne, og de var blevet til rekvisitrum, omklædningsrum og kontor. Det var småt, men det fungerede. Bagved var der en lille gård med døre ind til øvesalen. Her kunne man køre ind med rekvisitter og andet udstyr gennem en port, der førte ind fra vejen.

Mange af medlemmerne i R.A.T. havde været med til ombygningen. Både med penge og med knofedt. Men ingen mere end Kristine. Hun havde gjort et kæmpestort stykke arbejde med renoveringen af lokalerne og også med at etablere mange ting omkring teatret. Hun havde vist også bidraget med penge. Selvom ingen ville indrømme det, var det utvivlsomt derfor, at hun hvert år fik en lille rolle.

Ingen mere end Kristine, når man så bort fra Lars, selvfølgelig. Lars var den ildsjæl, der sikrede teatret, da Irma fandt andre græsgange. Inden da var R.A.T. en lille teatertrup, der spillede i skolernes gymnastiksale, men Lars fik sikret, at den nedlagte biograf blev til hjemsted for amatørteatret. Så gik han i gang med at organisere ombygningen, og han var også hovedmand bag den udvikling, som teatret og truppen gennemgik hen over de næste år.

Han elskede teatret, men han var overbevist om, at han ingen kunstneriske talenter havde. Måske havde han forsøgt sig, men det var i hvert fald ikke noget, han snakkede om. Som vi kendte ham, var han ”bare” administrator, og den bedste af slagsen. Han blandede sig ikke i det kunstneriske, han tog de kampe, der måtte udkæmpes – med instruktøren, for eksempel, såvel som med kommunen, hvis velvilje ind imellem så ud til at løbe tør; og han sørgede for, at truppen havde de bedst mulige vilkår for at fokusere på den kunstneriske side af sagen.

Teatret opførte fire forestillinger om året. Et julespil, for det meste ’Jul i Nødebo Præstegård’ i en lidt formindsket udgave. En alvorlig forestilling i april, gerne noget, der var blevet spillet på de store teatre, men ikke havde været sat op i de seneste tre-fire år. En børneforestilling i løbet af sommerferien, gerne Folk og Røvere i Kardemomme by. Og så efterårsforestillingen. Den var speciel, fordi det var en uropførelse, altså et stykke, hvor vi selv havde skrevet manuskriptet.

Nogle var selvfølgelig med i flere forestillinger i løbet af året, og Amatørteatret R.A.T. omfattede alle, der havde med de fire forestillinger at gøre. Men vi var en del, der kun var med i denne ene, efterårsforestillingen. Og det så ud til at være den forestilling, som Lars brændte mest for. Derfor oplevede vi os selv som en trup i truppen og ”vores” forestilling som årets vigtigste begivenhed.

Vores lille gruppe var rimeligt stabil, sådan at forstå, at ligesom langt de fleste af ”os” skuespillere kun var med i den forestilling, var der sjældent nogen af de andre, der var med i ”vores”. Men det var ingen selvfølge, at man kom på scenen hvert år. Det afhang helt af det stykke, der skulle spilles – hvilke roller der var at besætte – og af årets instruktør og hans holdning (ja, det var kun mænd, der var instruktører dengang).

Så vi havde hvert år i september, en måneds tid inden prøveperioden og opsætningen begyndte, en optagelsesprøve. Alle, der havde lyst til at stå på scenen, skulle ”optages”. Det var en tradition.

Kom man ikke på scenen, var der meget andet at tage sig til, så man kunne sagtens være med alligevel.

Der var dog ikke meget udskiftning blandt skuespillerne, og for de fleste var optagelsesprøven en formalitet – og en festlig begivenhed. Men indimellem holdt nogen op, og indimellem manglede vi ”materiale” til en rolle eller to. Så kunne vi finde på at annoncere i lokalavisen eller kontakte de studenterrevyer, der var aktive, hvis ikke vi kunne finde kandidater blandt de andre, der var tilknyttet R.A.T.

Det år var der tre nye kandidater til skuespillertruppen: Caroline, Niels og Peter. De kom alle tre udefra.

Peter blev ikke optaget, og vi så ham ikke siden, så han var nok blevet fornærmet. Men det var ikke noget stort tab.

Niels blev optaget, og han ville have været en god kandidat til butler-rollen. (Jeg tror ikke, at Jens havde set ham som Onkel O., det var nok mest for at drille Erling, at han sagde det.) Men han faldt jo fra igen.

Jeg undrede mig på tidspunktet over, at Caroline blev optaget. Hendes præstation ved optagelsesprøven var ikke overbevisende, hendes udgave af Nora i ’Et Dukkehjem’ lykkedes ikke ganske. Men det viste sig jo, at der manglede en som hende.

*

Kælderen under teatret var ikke meget bevendt. Det var kun en krybekælder, og den var næppe på mere end 60 kvadratmeter. Så den kunne kun bruges til at opbevare materiel, sætstykker, rekvisitter og kostumer, som vi ikke havde lånt eller skilte os af med efter forestillingerne.

Kælderen rundt om hjørnet fra teatret var der mere ved. Det var et værtshus, og det hed utvivlsomt *Kælderen*, fordi det faktisk lå 4 trin nede fra gadeplan.

Der gik vi ofte hen efter prøvetid eller efter forestillingen, oftere end godt var. Somme tider også inden, når prøverne lå om aftenen. Det var et af den slags værtshuse, hvor man kunne få et måltid.

Der var nogle få, enkle retter at vælge imellem: bøf med løg, 3 snitter, pariserbøf, en 2-3 andre ting. Ikke noget, der i dag ville finde nåde for folkesundhedsforkæmperne, for slet ikke at tale om madkritikerne. Men det gjorde os mætte, især når det blev ledsaget af en øl eller to eller tre. Der var mange forfattermøder, der blev holdt der, og for Sven var det i perioder mere hans hjem, end hans lejlighed var det.

Der var masser af undskyldninger. Som Sven udtrykte det: Det var 70'erne. Det var for sent at blive hippie, af Woodstock var der kun filmen tilbage. Der var oliekrise og bilfrie søndage. Der var trusler om atomkrig – *for real*, troede vi. Vi var i tyverne og havde kun ansvar for vores egen lykke; og vores arbejde eller uddannelse, selvfølgelig. Der var tid og årsager nok til at have et liv ved siden af.

Men nu skulle vi have gang i prøverne på vores nye stykke, så *Kælderen* måtte lige vente en dag eller to.

*

Den første læseprøve lå allerede dagen efter det indledende stormøde. Det foregik i den store øvesal, og der var stillet to borde op i forlængelse af hinanden, nogenlunde i midten af lokalet, hyggeligt kunne man ikke kalde det. Vi måtte tale ret højt for, at dem nede i den anden ende kunne høre det, men vi måtte heller ikke tale så højt, at det rungede. Akustikken lod noget tilbage at ønske. Så det var lidt af en balancegang.

Det blev hurtigt klart, at Jens og forfatterne havde været meget opmærksomme på stykkets roller, da de valgte skuespillere ved optagelsesprøven. Eller måske var det allerede sket tidligere; at forfatterne havde tænkt på skuespillerne, når de skrev rollerne, de kendte os jo også godt fra de tidligere år. De virkelige personer passede i hvert fald vældig godt til den rolle, de skulle spille. Måske i nogle tilfælde mere, end de brød sig om.

Jeg tror, at Kusine K var skrevet til Birgitte, som havde været med i nogle sæsoner. Hun var både køn og kvik. Men hendes stu-

dier havde tvunget hende til at melde fra det år. Så fik vi Caroline i stedet for.

Jens indledte: ”Velkommen. Og igen en særlig velkomst til Caroline. Men så er det også slut med særbehandlingen.” Jens sendte igen et varmt smil til Caroline. Så fortsatte han: ”Alle er mødt til tiden undtagen Morten.” Knap havde han sagt det, før Morten hastede ind og satte sig. ”Velkommen til dig også, Morten.” Han gjorde en kort pause, så vi alle kunne se fornærmet på Morten. Sidste års uoverensstemmelser mellem Morten og ham var tydeligvis ikke helt glemt. Så fortsatte han: ”Lad os prøve stille og roligt at læse hele 1. akt igennem. Det vil sige, det af 1. akt, som er færdigt for nærværende. Uden at være helt sikker, tror jeg, at det er det meste.” Han kiggede over på Jørn og Sven og Erling, som alle var til stede. Det så ud, som om de nikkede. Men de var vist heller ikke helt sikre selv. Og det viste sig da også, at der både manglede en slutning, en hel del af bridge-selskabet og diverse andre ”småting”, som ikke altid var så små endda. ”Lad os gå i gang,” sagde Jens. ”Jeg læser regibemærkningerne og butleren. Bortset fra det vil jeg prøve at holde min kæft, så vi kan få en fornemmelse af den kontinuitet, der er – trods manglerne.”

Vi åbnede vores manuskripter og tog fat:

Tæppet går op. Vi er i et bibliotek i et privat hjem. Et herskabshjem. Lidt til venstre står et skrivebord med en stor stol bagved. Der står en sofa i den anden side. Bag møblerne er der bogreoler over det hele, også rundt om de to døre. Under skrivebordet anes en krop, der ligger let forvredet. Det er et lig. Tante T, en midaldrende dame, kommer ind, får øje på liget, skriger og siger derefter

Tante T: Hun er myrdet! Hun ligger der og er myrdet!
Arnold, kom straks, din mor ligger her og er myrdet.

Arnold, husets Herre, en statelig mand (synes han i hvert fald selv), kommer ind fra den modsatte side

Arnold: Jamen, Tante T dog. Hvorfra ved du, at hun er myrdet?!?
(*ser ned på liget*) Men der ligger hun jo dog og ser

overordentlig død ud, det må jeg indrømme. (*råber ned til liget*) Hallo, mor, er du rigtig død? (*henvendt til Tante T*) Ja, døv har hun jo længe været ... men ... (*kigger igen på liget*)... jeg tror minsandten, at hun er rigtig død.

Tante T. Selvfølgelig er hun død. Ellers ville hun da ikke ligge sådan under bordet.

Arnold Jeg tror, du har ret. Du godeste! Min mor er død! Den gamle frue er død! Kirsten! Kirsten, kom straks! Der er sket noget forfærdeligt!

Kirsten, husets frue, en meget statelig (rent faktisk) og selvevidst dame, kommer ind, stift og stirrende en smule vredt på Arnold

Kirsten Jamen, Arnold dog, hvorfor tager du dog sådan på vej?! Har du mistet noget?

Arnold Ja, min mor!!

Kirsten Hvad er det for noget vrøvl ... (*får øje på liget*) Jamen du godeste! Hvad er dog det for noget. (*til liget*) Aurelia! Aurelia! Er du der !?!

Lidt hakken hist og her; nogen, der talte for højt, og nogen, der talte for lavt, men i det store hele flød det fremad. Jens holdt sit ord og brød kun ind nogle få gange med kommentarer om, hvordan en replik skulle siges. Og så læste han Butlerens replikker, og det gjorde han noget overdrevet, syntes vi. At dømme efter hans præstation ved den lejlighed, var det ikke noget under, at han ikke selv havde haft så mange større roller gennem tiderne.

Det var nemt at se hvem, der allerede havde øvet sig hjemme, og hvem, der så sine replikker for første gang. Anders måtte næsten have pjækket fra arbejde, for han kunne stort set sin rolle udenad allerede. Han havde fundet en fin udgave af Arnold von Meisner. Lidt forvirret, lidt melankolsk; hvilket passede godt med hans bedrøvede, brune øjne, der var perfekt placeret på hver sin side af en lang, smal næse. Lidt ironisk og lidt lun, når han gav en replik med sin mørke stemme, som havde antydningen af en ”kartoffel”. En karikeret udgave af ham selv, på nær det forvirrede. Anders

var ikke forvirret, men det virkede alligevel helt naturligt, når han spillede det.

Robert havde også godt fat i Fætter B, kæk, fræk, lystig og en snert af farlighed. Han overspillede nok lidt, hans energi og ivrighed tog overhånd ind imellem. Men det skulle Jens nok få styr på. Han var måske ikke skuespiller i verdensklasse, men han var en habil instruktør. Caroline hakkede lidt i det, men på det tidspunkt troede vi, at det var fordi hun var ny og usikker. Morten havde fået gjort Mesterdetektiven lige lovlig overlegen, synes jeg, der manglede lidt af den sødme og charme, som jeg er sikker på, at forfatterne også gerne ville have haft ind i figuren. Faktisk dukkede den del af MD (Mesterdetektiven) aldrig rigtig op, ikke engang da vi spillede med publikum. Alligevel var det tydeligt, at Morten som skuespiller var en halv eller nok en hel klasse bedre end alle os andre. Han havde et talent for skuespil, som kunne have bragt ham vidt i den branche, hvis blot ydmygheden også havde været der – og ambitionen, selvfølgelig. Anne var også godt med fra starten, men hun skulle i bund og grund også bare være sig selv, dvs. fuld af autoritet, voksen, rationel – og rar. Resten af os var ikke rigtig nået længere end til at læse højt. Men det var jo også første læseprøve.

Da vi var igennem aktet for anden gang, var der gået et par timer, og Jens sagde:

”Jeg tror, vi stopper for i dag. Vi fortsætter med 2. akt på tirsdag. Nogen spørgsmål?”

”Tror du så, du har en butler?” spurgte Morten og satte sit allermest naivt uforskammede smil op. ”Det ville være rigtig godt.”

”Jeg skal se, hvad jeg kan gøre,” svarede Jens, en smule irriteret.

*

En butler er en statelig person, rank og robust af natur, passende god højde og et alvorligt ansigt. Sådant en havde vi ikke, efter at Niels var faldet fra. Anders kunne måske have udfyldt rollen, men han var lige lovlig tynd, og så havde han allerede rollen som Arnold, som han var som skabt til.

Men vi havde Carsten, som var lysmand. Han havde den helt rigtige figur, han var faktisk et flot mandfolk. Ham havde Jens fået øje på, og det skulle siden vise sig, at Carsten til fulde kunne leve op til forventningerne. Han blev en rigtig god Clausen; så god, at Morten så sig nødsaget til at nedgøre ham når som helst, der var bare den mindste lejlighed til det.

Allerede til vores anden læseprøve havde Jens Carsten med.

”Godaften alle sammen. Her er Carsten. I kender ham jo nok, han har været ved lyset i et par år. Han skal forsøge sig som Clausen. Han ser i hvert fald helt rigtig ud, og jeg har prøvet lidt med ham, det virker ganske fornuftigt. Prøv at være lidt rare ved ham, bare til at begynde med.”

Carsten nikkede genert og satte sig ned. Men efter en ganske kort usikker start, faldt han forbløffende hurtigt ind i rollen. Der gik ikke langt tid, før vi alle var klar over, at vi havde vores Clausen, og at vi havde en ny skuespiller i truppen.

Anden læseprøve forløb ellers ”normalt”, også mere end første læseprøve. Efter første læseprøve havde Jens (efter at Morten havde skullet skynde sig videre) bemærket, at Morten havde været overraskende stille. Han havde forventet både kritiske kommentarer og ændringsforslag. Men det var nok ”for siden at vende frygteligt tilbage”, som han sagde.

Også forfatterne havde forventet kritik og ændringsforslag fra Morten, som tidligere havde været med på forfatterholdet, og også fra Jens og alle andre for den sags skyld. De var lidt overraskede over, at der stort set ikke blev kommenteret. Men de havde selv noteret flittigt, og det blev til ganske mange både mindre og lidt større ændringer. Til stor irritation for alle os andre, der måtte notere rettelser overalt i vores manuskripter. Men det var *'business as usual'*.

Ved anden læseprøve holdt Morten sig imidlertid ikke tilbage. Der var for mange steder, hvor MD var mentalt klodset og for få, hvor han var snedig. Butleren var for glat og Marie var ikke indladende nok. Arnold var for uskyldig og Fætter B for åndssvag. Det var svært at bedømme, om det var manuskriptet, skuespilpræ-

stationerne eller begge dele, som Morten kritiserede. Kusine K var gumpetung. Her var det vist skuespillet, og det var ikke ganske fair over for Caroline, hun skulle da lige have tid til at komme ind i rollen. Lisbeth fik også et fur, selvom hun slet ikke var i spil endnu. Hun kom til at stille et spørgsmål og fik at vide, at spørgsmål kunne hun stille, når de var kommet ind på scenen. Det var spild af tid nu.

Vi andre måtte også ind imellem konstatere – og bemærke – at der var ting, som ikke fungerede. Forfatterne var der igen som observatører, og de noterede på ny flittigt og tog mestendels pænt imod kritikken. Til gengæld var det så heller ikke alle vores ændringsforslag, der i sidste ende fandt vej til manuskriptet. Og i nogle tilfælde var det nok også det bedste.

*

Ved den tredje læseprøve var vi igen tilbage i 1. akt. Vi begyndte med scenen med bridge-selskabet, da Morten ikke var kommet endnu. Han var ikke med i den scene. Til gengæld var han sur, da han kom, og sad og mukkede i et hjørne, indtil vi var færdige med at øve scenen.

Der var en del ekstemporal, da manus foreskrev noget småsnak hist og her. Så det var en god anledning til at diskutere de forskellige personer i stykket og komme tættere på, hvordan de var.

Jens forklarede: ”Her ser vi personerne blotlagt på en anden måde. Som man blotlægges, når man spiller spil. Hvis man er et dumt svin, men lykkes med at skjule det til daglig, så kommer det alligevel frem i lyset, når der spilles spil.”

Det var en usædvanlig skarpsindig betragtning fra Jens’ side. Det var ikke den slags, vi var mest vant til. Han fortsatte:

”Og her ser vi deres karakterer i spillets klare, afslørende lys.”

Det var en mere normal bemærkning, Jens yndede at forsøge sig med poetiske formuleringer – som dog sjældent lykkedes helt.

”Aurelia viser sig tydeligt som en autoritær, magtskyg aristokrat. Det skal også frem i måden, hun fremfører sine replikker på, replik-

kerne er gode nok. Noget anderledes end dit normale, behagelige selv, Marianne, men mon ikke du kan overbevise alligevel ...

”Arnold er og bliver lidt af et skvat. Han føjer Aurelia uden at skænke det en bevidst tanke. Okay Anders? Thyra er umulig. Hun kan ikke spille bridge. Hun kender lige akkurat reglerne men har absolut ingen sans for det. Og klodset er hun også, både i overført betydning og i virkeligheden. Det klarer du som en mis, Kristine.”

Kristine krympede sig lidt, men nikkede til Jens’ taktløse bemærkning. Men måske vidste han ikke, hvor taktløs, han var. Han fortsatte:

”Jeg ved ikke meget om bridge, men jeg formoder, at der meldes og spilles nogenlunde korrekt her i scenen.”

Anders bemærkede tørt: ”Det gør der.”

”Nå, udmærket. Men i hvert fald: Spillet ved det bord er fuldstændig forudsigeligt. Clausen er høflig og butleragtig, selvom han spiller. Han falder aldrig ud af sin rolle som butler. Aurelia nyder det bare og nyder at herse med Arnold og Tante T.

”Ved det andet bord har vi Kirsten: Statelig. Moderlig. Diplomatisk. Rank, også mentalt. Fætter B for Bertil: Flabet. Uforskammet. Lidt dum. Aggressiv. Kusine K for Karin: Også fræk, men på en anden måde, mere snedig, mere sexet. Men også en, der jævnlige overspiller sine kort, så at sige. Og så Onkel O for Oscar: Grænsende til det tåbelige, men alligevel mæg-irriterende.”

Der var længe, til vi fik kulisserne op at stå, men vi stillede to borde op, når vi øvede scenen, og så blev det ganske realistisk lige fra starten. Vi fik hurtigt tilpasset ekstemporalen, scenen gled fint fremad. Kun Kristine havde kvaler med det og gik ofte i stå midt i en sætning. Til sidst foreslog Carsten, at vi skrev replikkerne ned. Så var det ganske vist ikke rigtig ekstemporal mere, men til gengæld kom vi igennem uden brud på kadencen.

Senere fandt jeg ud af, at han også havde øvet scenen med Kristine adskillige gange imellem prøverne. Det hjalp utvivlsomt også på hendes præstation.